BIULETYN KOWIEŃSKI

Nr. Wilno, dnia 13 maja 1936 r. 1456.

Treść numeru:

x

x x

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

1/. SPRAWA KONFERENCJI ENTENTY BAŁTYCKIEJ W UJĘCIU PRASY LITEWSKIEJ. "L.Žinios" Nr.104 z 8.V.1936 r. Artykuł p.t. "W obliczu faktów".Streszczenie:

Konferencja ententy bałtyckiej, jaka się rozpoczęła w Tallinie, odbywa się w obliczu niezwykłych faktów. Dopiero co została zajęta Addis-Abeba. Państwo abisyńskie zostało ujarzmione. Uczynił to członek Ligi Narodów, która była zorganizowana dla utrzymania sprawiedliwości i rozstrzygania nieporozumień między państwami w sposób pokojowy. Liga Narodów okazała się zupełnie bezsilna. Zadany jej został decydujący cios. Podobny cios spotkał organizowane przez Ligę Narodów bezpieczeństwo zbiorowe w dotychczasowem znaczeniu. Postępowanie Włoch jest przykładem dla wszystkich agresywnych państw. Egoistyczne zaś stanowisko członków L.N.,trzymające się tylko formalnych sankcyj, jest dla tych państw zachętą.-

Gdy Liga Narodów, której głównie ufały małe państwa,staje zdyskredytowana i gdy brutalna siła depcze prawo, małe państwa szczególnie muszą się zatroszczyć o swój los i przyszłość.

W obliczu takich faktów o międzynarodowem znaczeniu zebrała się konferencja państw bałtyckich, która może skonstatować również skutki tych międzynarodowych wypadków. Dokonują się szalone zbrojenia. Nacjonalizmy się podniecają. Mają miejsce fakty mniejszej przemocy, które szykują teraz dla faktów większych i decydujących. Tak np. widzą Litwini jak sąsiedzi prześladują mniejszości narodowe, jak się je uciska i likwiduje się ich kulturalny dorobek. Nasuwa to podejrzenie, czy aby przy pomocy tych działań niema się na celu sprowokowania po tamtej stronie aktów i wybryków by później móc dokonać z tego powodu napaści. Historja zna wiele takich faktów.

Nic dziwnego, że państwa ententy bałtyckiej odczuwają pewne poruszenie, pewien niepokój spowodu komplikacyj, jakie się odbywają w polityce światowej i jakie bezpośrednio oddziałują też na sprawy miejscowe, zwłaszcza w miejscowościach gdzie się napotyka mniejszy opór. Nic dziwnego przeto, że przypomina się Wilno, Kłajpedę, Pejpus i in.

Jeżeli większe siły nie są siłami w takim razie ententa bałtycka, której wewnętrzna więź dotychczas była mniej realna niż więź między członkami Ligi Narodów, również musiałaby pomyśleć o większej realności. Nie bez podstawy też twierdzą niektórzy,że realność ententy bałtyckiej by wzrosła gdyby uzupełnić ententę i związać ją z podobnemi ententami. Polska i Finlandja działając w duchu pokojowym mogłyby wzmocnić ententę bałtycką, zaś związek jej z Małą Ententą, sojuszem bałkańskim i innemi pokojowemi blokami czy państwami troszczącemi się o pokój, dałby jej realność.

"Lietuvos Aidas" Nr. 210 z 7.V.1936 r. Art.p.t."Czwarta konferencja ententy bałtyckiej".Streszczenie:

7 maja rozpoczęła się w Tallinie czwarta zrzędu konferencja ententy bałtyckiej. Ze względu na xxxx międzynarodowe położenie ogólne konferencja ma dla państw bałtyckich szczególne znaczenie. Z tego względu oczekiwana jest z wielkim zainteresowaniem.

Według wiadomości z Tallina na porządku dziennym konferencji są sprawy polityczne, gospodarcze i jurydyczne. Jedne z nich zaczęto rozpatrywać na poprzednich konferencjach ministrów Spr.Zagranicznych państw bałtyckich, zaś inne wyłoniły się niedawno. Niewątpliwie najważniejsze będą sprawy polityczne. Według wiadomości prasowych program konferencji przewiduje ogólny przebieg międzynarodowej sytuacji politycznej i debaty w sprawie wyłaniających się w tej sytuacji problemów. Nietrudno zrozumieć, że najważniejszem problemem dla państw bałtyckich był i jest problem bezpieczeństwa. Szereg trudności, z jakiemi w ostatnich czasach wypadło się zetknąć Lidze Narodów wykazało niedostateczność tych środków,jakiemi dysponuje Liga Narodów, gdy chodzi o pokojowe rozstrzyganie sporu. W związku z tem wyłoniła się aktualna potrzeba zarówno wzmocnienia samej Ligi Narodów, jak też wysunięcie problemu

zapewnienia bezpieczeństwa. O problem ten winne się obecnie zatroszczyć wszystkie państwa, które więcej lub mniej są dysponowane na niebezpieczeństwo od zewnątrz. W pierwszym rzędzie powinne się zatroszczyć państwa mniejsze, nieposiadające w dostatecznej ilości środków dla zapewnienia swego bezpieczeństwa.

W związku z tem kwestja paktów bezpieczeństwa staje się dziś znowu aktualna. Wysuwane są konkretne plany pokoju,które miałyby jednocześnie zapewnić bezpieczeństwo. Taki plan zaproponowało z jednej strony kierownictwo Rzeszy, z drugiej zaś - Francja. Dążąc do tego samego celu oba plany różnią się jednak środkami i metodami. Tak więc Europa dzisiaj znowu stoi wobec problemów które uważała już za rozstrzygnięte. O rozstrzygnięciu tych problemów zadecydują naturalnie wielkie państwa. Jednak i mniejsze państwa powinne w taki czy inny sposób przystosować się do każdej zmiany sytuacji międzynarodowej i nadania swej polityce zagranicznej takiego kierunku, który w nowowytworzonej sytuacji najlepiejby odpowiadał interesom kraju.

Po zobowiązaniu 12 września 1934 r. koordynowania swej polityki zagranicznej, Litwa,Łotwa i Estonja winne obecnie rozważyć cały szereg kwestyj związanych z nowowytworzoną międzynarodową konstelacją polityczną. Jedną z takich kwestyj są stosunki ententy bałtyckiej z Ligą Narodów. Mimo, że zagranicą w ostatnich czasach dały się słyszeć głosy niezadowolenia z działalności Ligi Narodów, jednak państwa bałtyckie pozostały niewzruszenie wierne ideałowi Ligi Narodów. Jeżeli w działalności instytucji genewskiej przejawiły się tu i ówdzie luki, to zdaniem państw bałtyckich luki te należałoby naprawiać, a nie obalać spowodu nich całego gmachu pokoju i solidarności narodu. Z tego względu państwa bałtyckie się troszczą by autorytet Ligi Narodów zawsze był na odpowiedniej wysokości i by one same mogły się przyczynić do podniesienia i utrzymania tego autorytetu.

Według wiadomości z Genewy wysiłki państw bałtyckich w kierunku uzyskania niestałego miejsca w Radzie Ligi Narodów zostały w Genewie powitane przychylnie. W związku z tem, jak podaje prasa łotewska i estońska ministrowie państw bałtyckich na konferencji w Tallinie będą się układali między innemi na temat, które państwo ma reprezentować ententę bałtycką na najbliższych zjazdach Rady L.N. Byłby to więc piękny zewnętrzny przejaw solidarności państw bałtyckich. Jednocześnie byłby to konkretny wynik współpracy politycznej trzech państw. /K./

K r o n i k a .

2/. DOKOŁA KONFERENCJI PAŃSTW BAŁTYCKICH. "L.Žinios" z 7.V.1936 r.: 7 maja rozpoczęła się w Tallinie konferencja ministrów ententy państw bałtyckich. W związku z tem wyjechał z Kowna do Tallina minister S.Z. Lozorajtis. W programie konferencji figurują następujące punkty:

1. Sprawozdanie łotewskiego ministra S.Z. o realizacji uchwał trzeciej konferencji ministrów spraw zagranicznych.
2. Ogólna analiza sytuacji polityki międzynarodowej oraz debaty na temat wynikających z niej zagadnień dla państw bałtyckich.
3. Współpraca ekonomiczna:a/ prace przygotowawcze do przejęcia ujednostajnionej nomenklatury celnej, b/ zwołanie przygotowawcze konferencyj ekonomicznych państw bałtyckich.
4. Kwestja uzgodnienia ustawodawstwa trzech państw bałtyckich.
5. Różne kwestje oraz wyznaczenie daty następującej konferencji w Rydze.

W skład delegacji estońskiej,której przewodniczy minister spraw zagranicznych Seljamaa wchodzą: zastępca ministra S.Z. Laretei,dyrektor wydziału politycznego ministerstwa Moellerson, posłowie w Kownie i Rydze: Leppik i Menning. W charakterze ekspertów : dyrektor wydziału handlowego M-stwa Spr.Zagranicznych Virgo, wicedyrektor Milenitz oraz jego sekretarz -kierownik kancelarji Ojanson. /K/.P.

3/. Z DZIAŁALNOŚCI WILEŃSKIEGO FUNDUSZU ŻELAZNEGO. "L.Aidas" z 8.V.1936 r. zamieszcza odezwę sekcji młodzieży Żelaznego Funduszu Wileńskiego, w której wzywa się społeczeństwo do pomocy"okupowanej."Wileńszczyźnie i zwraca się uwagę na następujące punkty: 1. w ciągu trzech ostatnich miesięcy zamknięto w Wileńszczyźnie około 70 oddziałów litewskiego T-stwa św.Kazimierza, które nie prowadziło żadnej antypaństwowej akcji, a tylko robotę oświatową na wsi; nie udziela się też zezwoleń na otwarcie nowych oddziałów. 2. zamknięto w tym samym czasie 35 czytelni litewskich, uzasadniając to ogólnikowem oskarżeniem: "spowodu zagrożonego bezpieczeństwa państwa i ładu społecznego". 3. odrywa się z najbardziej błahych przyczyn działaczy litewskich od rodzin i wysiedla się ich ze stałych miejsc zamieszkania, jak np. ks.Rasztikisa, M.Untulisa, P.Karaziji. 4. utrudnia się zorganizowaną działalność gospodarczą Litwinom, nie zezwalając na dokonywanie zebrań, urządzanie wieczorków i innych obchodów kulturalnych, wciąż konfiskując prasę litewską i t.d.

"Trimitas" z 7 maja pisze o Żelaznym Funduszu Wileńskim jako o "twierdzy walki o Wilno", zachęcając ogół litewski do budowania tej twierdzy i popierania stałemi ofiarami Żelaznego Funduszu. /A-8/6/. P.

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ I ŻYCIE SPOŁECZNE.

K r o n i k a .

4/. NOWY PROFESOR UNIWERSYTETU KOWIEŃSKIEGO. "Sekmadienis" z 10.V.1936 r.: M-stwo Oświaty zezwoliło Uniwersytetowi Kowieńskiemu na zakontraktowanie jeszcze jednego profesora, a mianowicie emigranta niemieckiego Baumgarta. Miałby on wykładać na wydziale prawnym karne prawo kłajpedzkie. Jak wiadomo, wykłady z cywilnego prawa kłajpedzkiego rozpoczął niedawno prof.Zenger. Jak przypuszczają, prof.Baumgart rychło przybędzie do Kowna. /C-29/1/.P.

5/. SPRAWA ZAŁOŻENIA INSTYTUTU LITHUANISTYKI. "Sekmadienis" z 10.V.1936 r.: Kierownictwo Uniwersytetu Kowieńskiego przedłożyło M-stwu Oświaty projekt założenia Instytutu Lithuanistyki. /C-29/.

6/. SPRAWA PONOWNEJ REJESTRACJI TOWARZYSTW. "Sekmadienis" z 10.V.1936 r.: Dotychczas na podstawie nowej ustawie o towarzystwach liczba ponownie zarejestrowanych towarzystw na Litwie wynosi 70. /C-20/.

7/. DOKOŁA WYBORÓW DO SEJMU. "Sekmadienis" z 10.V.1936 r. Wybory do sejmu mają się odbyć 9-10 r.b. wybranych będzie 49 posłów. Kandydatów wystawią samorządy. Cała Litwa będzie podzielona na 8 okręgów wyborczych. Pierwszy okręg tworzyć będzie miasto Kowno i powiat kowieński oraz powiat kiejdański; drugi okręg - miasto i obszar kłajpedzki; trzeci i t.d. Z pierwszego okręgu będzie wybranych 6 posłów, z drugiego - 3 i t.d. Najwyższą instancją wyborczą będzie główna komisja wyborcza. W każdym okręgu również będą komisje okręgowe. Jak się spodziewają czynniki miarodajne, w dniach najbliższych będą ogłoszone listy wyborcze. /C-1/9/.

8/. NOMINACJA BYŁEGO SEKRETARZA GENERALNEGO TAUTININKÓW. "Lietuvos Zinios" z 7.V.1936 r.: Pisma donoszą, że W.Rastenis będzie szefem propagandy przedwyborczej, dostarczającej materjałów prasie. /C-16/1/.

9/. SPRAWA USTĄPIENIA PROF.CZEPINSKASA Z UNIWERSYTETU KOWIEŃSKIEGO. "L.Žinios" z 9.V.1936 r.: Prof.W.Czepinskas od 1 września przejdzie na emeryturę, jako liczący ponad 65 lat. Katedrę prof. Czepinskisie obejmie dr.Matulonis. W końcu bieżącego miesiąca odbędą się na Uniwersytecie W.W. wybory rektora i prorektora. Prawdopodobnie rektor M.Romer i prorektor ks.prof. Czesnis zostaną wybrani ponownie. /C-29/.P.

3/. Z DZIAŁALNOŚCI WILEŃSKIEGO FUNDUSZU ŻELAZNEGO. "L.Aidas" z 8.V.1936 r. zamieszcza odezwę sekcji młodzieży Żelaznego Funduszu Wileńskiego, w której wzywa się społeczeństwo do pomocy "okupowanej" Wileńszczyźnie i zwraca się uwagę na następujące punkty: 1. w ciągu trzech ostatnich miesięcy zamknięto w Wileńszczyźnie około 70 oddziałów litewskiego T-stwa św.Kazimierza, które nie prowadziło żadnej antypaństwowej akcji, a tylko robotę oświatową na wsi; nie udziela się też zezwoleń na otwarcie nowych oddziałów. 2. zamknięto w tym samym czasie 35 czytelni litewskich, uzasadniając to ogólnikowem oskarżeniem: "spowodu zagrożonego bezpieczeństwa państwa i ładu społecznego". 3. odrywa się z najbardziej błahych przyczyn działaczy litewskich od rodzin i wysiedla się ich ze stałych miejsc zamieszkania, jak np. ks.Rasztikisa, M.Untulisa, P.Karaziji. 4. utrudnia się zorganizowaną działalność gospodarczą Litwinom, nie zezwalając na dokonywanie zebrań, urządzanie wieczorków i innych obchodów kulturalnych, wciąż konfiskując prasę litewską i t.d.

"Trimitas" z 7 maja pisze o Żelaznym Funduszu Wileńskim jako o "twierdzy walki o Wilno", zachęcając ogół litewski do budowania tej twierdzy i popierania stałemi ofiarami Żelaznego Funduszu. /A-3/6/. P.

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ I ŻYCIE SPOŁECZNE.

K r o n i k a.

4/. NOWY PROFESOR UNIWERSYTETU KOWIEŃSKIEGO. "Sekmadienis" z 10.V.1936 r.: M-stwo Oświaty zezwoliło Uniwersytetowi Kowieńskiemu na zakontraktowanie jeszcze jednego profesora, a mianowicie emigranta niemieckiego Baumgerta. Miałby on wykładać na wydziale prawnym karne prawo kłajpedzkie. Jak wiadomo, wykłady z cywilnego prawa kłajpedzkiego rozpoczął niedawno prof.Zenger. Jak przypuszczają, prof.Baumgart rychło przybędzie do Kowna. /C-29/1/.P.

5/. SPRAWA ZAŁOŻENIA INSTYTUTU LITHUANISTYKI. "Sekmadienis" z 10.V.1936 r.: Kierownictwo Uniwersytetu Kowieńskiego przedłożyło M-stwu Oświaty projekt założenia Instytutu Lithuanistyki. /C-29/.

6/. SPRAWA PONOWNEJ REJESTRACJI TOWARZYSTW. "Sekmadienis" z 10.V.1936 r.: Dotychczas na podstawie nowej ustawie o towarzystwach liczba ponownie zarejestrowanych towarzystw na Litwie wynosi 70. /C-20/.

7/. DOKOŁA WYBORÓW DO SEJMU. "Sekmadienis" z 10.V.1936 r. Wybory do sejmu mają się odbyć 9-10 r.b. wybranych będzie 49 posłów. Kandydatów wystawią samorządy. Cała Litwa będzie podzielona na 8 okręgów wyborczych. Pierwszy okręg tworzyć będzie miasto Kowno i powiat kowieński oraz powiat kiejdański; drugi okręg - miasto i obszar kłajpedzki; trzeci i t.d. Z pierwszego okręgu będzie wybranych 6 posłów, z drugiego - 3 i t.d. Najwyższą instancją wyborczą będzie główna komisja wyborcza. W każdym okręgu również będą komisje okręgowe. Jak się spodziewają czynniki miarodajne, w dniach najbliższych będą ogłoszone listy wyborcze. /C-1/9/.

8/. NOMINACJA BYŁEGO SEKRETARZA GENERALNEGO TAUTININKÓW. "Lietuvos Žinios" z 7.V.1936 r.: Pismo donosza, że W.Rastenis będzie szefem propagandy przedwyborczej, dostarczającej materiałów prasie. /C-16/1/.

9/. SPRAWA USTĄPIENIA PROF.CZEPINSKASA Z UNIWERSYTETU KOWIEŃSKIEGO. "L.Žinios" z 9.V.1936 r.: Prof.W.Czepinskas od 1 września przejdzie na emeryturę, jako liczący ponad 65 lat. Katedrę prof. Czepinskisa obejmie dr.Matulonis. W końcu bieżącego miesiąca odbędą się na Uniwersytecie W.W. wybory rektora i prorektora. Prawdopodobnie rektor M.Römer i prorektor ks.prof. Czesnis zostaną wybrani ponownie. /C-29/.P.

10/. SPRAWA NALEŻENIA OSÓB PRAWNYCH DO TOWARZYSTW. "Rytas" z 8.V.1936 r.: Minister Spr.Wewnętrznych kończy opracowywanie przepisów do wykonania ustawy o towarzystwach. Według tych przepisów przewiduje się, że do towarzystw będą mogły należeć osoby prawne. Uprzednio panował pogląd, że do towarzystw mogą należeć tylko osoby fizyczne, jednak na skutek interwencji Izby Handlowo-Przemysłowej w poczet członków towarzystw zostaną również przyjęte osoby prawne . /C-20/.

11/. LICZBA WIĘZNIÓW NA LITWIE. "Rytas" z 8.V.1936 r.: We wszystkich więzieniach na Litwie przebywa obecnie 4.405 więźniów, w tem ok.500 przestępców politycznych. /C-19/1/.

IV. SPRAWY POLSKIE I INNYCH MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH NA LITWIE.

Kronika.

12/. DOKOŁA ZJAZDU ZWIĄZKU NAUCZYCIELI SZKÓŁ POLSKICH NA LITWIE. "Dzień Polski" z 7.V.1936 r.: 18 kwietnia odbył się w Poniewieżu doroczny zjazd delegatów Związku Nauczycieli szkół polskich na Litwie. Jak wynikało ze sprawozdania Zarządu Centralnego liczba członków Związku znowu nieco wzrosła. Związek zapoczątkował w roku sprawozdawczym periodyczny dodatek w "Dniu Polskim" pod nazwą "Oświata i Wychowanie" . W końcu roku sprawozdawczego nadeszło dla Związku nieco książek z zagranicy, tak że obecnie bibljoteka Związku liczy 80 tomów . Nadeszły również przed Wielkanocą pisma pedagogiczne dla poszczególnych członków Związku. Niestety, cenzura skonfiskowała już pewną ilość numerów. / D-2/7/.

13/. DOKOŁA POZBAWIENIA PRAKTYKI ADWOKATA CHARMAŃSKIEGO. "Dzień Polski" z 7.V.1936 r.: pozbawiony od 1 lipca r.b. praw adwokackich p.Henryk Charmański jest adwokatem od 1901 r., zaś adwokatem przysięgłym od 1905 r. i trudnił się do tego czasu praktyką z przerwą w czasie wojny światowej. W Litwie niepodległej był adwokatem od 1919 r. t.j. od samego powstania państwa. Zajmował stanowiska: wiceburmistrza m.Wiłkomierza, radnego i prezesa rady miejskiej, obecnie zaś jest członkiem komisji podatku zarobkowego przy wiłkom.inspektorze podatkowym. Karany sądownie nie był, spraw dyscyplinarnych nie miał, cieszył się dużem uznaniem i miał w swem mieście praktykę drugą pod względem wielkości. P.Henryk Charmański brał czynny udział w życiu polskich organizacyj społecznych jako członek Komitetu Opieki nad Szkołą Polską w Wiłkomierzu, w latach 1920-1921 jeden z założycieli dyrektor wiłkomierskiego gimnazjum polskiego, prezes Komitetu Rodzicielskiego tegoż gimnazjum, członek T-wa Popierania Szkoły Polskiej w Wiłkomierzu oraz od 1924 r. członek tamtejszego T-stwa "Oświata" i członek jego Zarządu. Był też jednym z założycieli T-stwa Drobnego Kredytu w Wiłkomierzu i od jego założenia - członkiem jego rady. /D-1/2/. P.

VIII. Z ŻYCIA LITWINÓW I PRASY LITEWSKIEJ W WILNIE.

Kronika.

14/."VILN.RYTOJUS" O ZAMYKANIU CZYTELNI LITEWSKICH. "Vln. Rytojus" z 8.V.1936 r.: Lit.T-stwo Oświatowe "Rytas" otrzymało wiadomość ze starostwa święciańskiego o zamknięciu czytelni w Łyngmianach. Ponadto "Rytas" otrzymał odpowiedź z województwa wileńskiego na apelację w sprawie zamkniętych czytelni w Tiltach, Dargużach i Komarunach. Województwo zatwierdziło decyzję starostwa wileńsko-trockiego w tej sprawie. Apelowano również do województwa w sprawie zakazu starostwa wil.-trockiego odnośnie otwarcia czytelni w Jurkiańcach. W tej sprawie również odpowiedziało województwo, że zatwierdza decyzję starostwa.

Starosta święciański zakomunikował zarządowi T-stwa św.Kazimierza, że z dniem 1 maja zawiesił działalność T-stwa w Łyngmianach gm.kołtyniańskiej i Gorniach gm.mielegiańskiej. /H./.

----oOo------